Myzhyky arystrokraty

PG
3969
M88

From the Collection
of the late

JOHN LUCZKIW

МУЖИКИ АРИСТОКРАТИ

НАРОДНИЙ ОБРАЗ
В ДВОХ ДІЯХ - - -

ЦІНА 15 ЦЕНТІВ.

Мигчуку

МУЖИКИ АРИСТОКРАТИ

Народний образ в 2-ох дїях.

ЗБІРКА
ІВАНА ЛУЧКОВА

Ціна 15 центів.

1916.
З друкарнї „Свободи“, 83 Grand Street,
Jersey City, N. J.

ОСОБИ:

Панько Когут, селянин.
Катерина, його жінка.
Стефанко, їх дитина.
Мартин, їх дитина.
Маруся, їх вихованка.
Андріїха, комірниця.
Осип, халупник.
Тимотей, фельдвебель.
Мошко, арендар.
Шмуль, жидок.

Дієть ся в хаті Панька в часі знесеня панщини.

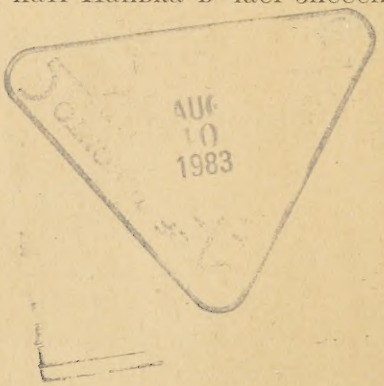
AUG 10 1983
PG 3969 M88

ДІЯ І.

ЯВА І.

Маруся і Андріяха (спрятують в хатї).

Маруся. Не мало то роботи маємо сегодня, а то все, щоби Стефанка добре приймити.

Андріїха. Та сему й не диво, що так пораєм ся, бо й давно його не бачили. Вісїм років був у війску, та аж десь в Італії, а за війни о нїм і чутки не було. Тож після такої журби нехай хоть по людськи забавлять ся!

Маруся. О, Стефанко десь дуже відмінив ся!

Андріїха. Ба, та се очевидно... але менї видить ся, що як тебе побачить, то може і подумає о жениханю?

Маруся. От, дали би ви менї спокій! Менї то і не на гадцї (вздихає).

Андріїха. Знаю я, знаю, куди стежка в горох! Але то все на нїнащо! Давнїйше, то може — а нинї...

Маруся. Ой правда... тепер як панами стали...

Андріїха. Ох Боже мій сьвятий! які менї пани, що в сїраки загортають ся! Тамтого року то ми враз з ними бараболї сапали, а нинї цурають ся вже мене.

Маруся. Так то все на сьвітї буває! А знаєте ви, що вчера громада урадила? — Щоби всї комірники господарям „єґомость" а господиням „їймость" казали!

Андріїха. А, се вже каранє Боже!

Маруся. А менї о Мартинку то тепер і не думати!

Андріїха. Так, справдї Марусю, не думай більше про ту любов. Їм тепер треба панночки шляхотського роду і богатої, а не бідної сироти, котра кромі доброго імени і чести нїчого більше не має!

Маруся. Добре то вам казати, а менї що иншого на гадцї.

Маруся (сшіває):

Кождої днини й годины
Я о нїм думаю все,
Бо для бідної дївчины
Такий муж то счастє є.

При роботї час минає,
І веселий і здоров;
На що инший день тиряє,
Він в годинцї з тим готов.

Андріїха. Що правда, то й не гріх! Робочий хлопець і чемний, — а найбільше, що коли тепер всї нїчого не роблять, він один працює так, як тодї, коли ще тота навіджена панщина була, — працює, коли другі лежать на печи або в коршмі горівкою заливають ся.

Маруся. Се воно правда, що за всїх робить, але за то батьки нїчого не роблять, а жиють як пани.

Андріїха. А так, як пани, але таки пани, що то за границею гроші, Бог знає на що, теряють, а довгів по уха мають. Так то і вони: Панько в коршмі днює і ночує, спить до полудня, — Катерина також пє, — а весь добуток Мошко забирає.

ЯВА II.

Ті і Мартин (входить).

Маруся (біжить до нього). А, се мій миленький Мартинко!

Мартин. Слава Ісусу Христу.

Андріїхя. На віки слава!

Мартин. Як ся маєш, дівчино?... Добрий день вам, Андріїхо!

Маруся. Спаси Біг Мартинку! (поправляєсь) — пане Мартине!

Мартин. Що? що? як?... а се що знова! Що се ти говориш Марусю?

Маруся. Е, бо бачиш, що...

Мартин. Бо що?

Маруся. Бо — ваша неня наказали менї і Андріїсї, щоби ми вам все „пане Мартине" казали.

Андріїха. Та преціньь ви знаєте, що від вчерашного дня ми бідні, не то що вони! Вони панами, шляхтою, а ми бідними комірниками — тож коли ви панська дитина, то і годить ся вам „пане" казати, або ще лїпше, як наш пан реєнтий по ученому говорить: „господине".

Мартин. До чорта з таким панством і такими ученими! Бачу старим в голові перевернулось! Але нехай там собі буде як хоче, а я все таки той сам Мартин, що і був! Я люблю вас, тож не робіть ме-

ні пакости і сорому, і не прозивайте мене ніколи паном!

Андріїха. Та ми би сему й раді були, бо нам справді якось то не в лад. Але коли ви вже паном раз стали, тай маєте ще до того з донькою Осипа женити ся, то годі...

Маруся. Будете мати богацьку та гонорну жінку — а Марусю, бідну Марусю забудете, і ніколи про ню може і не подумаєте!

Мартин. Марусю, що се ти говориш! Гнівиш мене, серце! Як бачу, ти мене ще не знаєш, як я тебе люблю! Ні за що в сьвітї не лишив би я тебе, та най мене Бог тяжко покарає, коли я тебе покину!

Мартин (співає):

Ой не знаєш, моя мила,
Як Мартин тебе кохає,
Ой не знаєш чорнобрива,
Як про твоє щастє дбає.

Я для тебе жить лиш буду,
Богом вишним все божу ся,
По вік віки не забуде,
Тебе, серденько, Марусю!

Маруся. Спасибіг Мартинку, що ти для мене такий щирий, то про моє щастє дбаєш.

Мартин. Про твоє щастє?... а про моє ніби то ні, Марусю?

Андріїха. Богу дякувати, все вже зладжено! Го, го, го! сегодня буде у нас богато людий, ціла громада згорнеть ся, щоби вашого брата Стефана побачити, що то аж з Італії привандрував!... Но,

все вже зладжено; і гусей набили, і колачів напекли — а батьки пійшли до коршми на горівку.

Мартин. Так, мій брат вертає — га, може і господарство на себе візьме. Знаєш, Марусю, я був сегодня в нашого пан-отця, обіцяв він батькам добре наговорити, але коби лиш то все на пусте не було.

Андріїха. Та де там вони на пан-отця зважати будуть, коли вони і Бога знати не хотять — скорше би ти що дістав, щоби лиш пійшов до Мошка — (чути крики за сценою). О, се батьки з коршми вертають! Розійдіть ся діти, бо мати має такі всевідющі очи, що готова зараз зміркувати, що ви були з собою. (Мартин і Маруся розходять ся).

ЯВА III.

Ті, Панько, Катерина і Осип (веселі входять).

Катерина. Ей, ей Богу, у того Мошка горівка то справедлива оковита! Уже він так не туманить як инші жиди!

Осип (з цигаром в зубах). А най собі там туманить, або то я на тое не пан, щоби заплатив! У мене грошей до волі, а як не стане, то знаю де їх пошукати — впрочім і з жидом, як за богато туманити буде, дам собі раду.

Катерина. Ей, не говорили би ви, Осипе, ні се, ні те, бо знаю, що самі Мошкову горівку раді пєте. Побачите, якої він принесе для мого Стефанка! (до Марусї). А ти неробо, прилагодила ти все? гуси, колачі, що?

Андріїха. Все уже давно готове, тілько сїдати і їсти, але якось ще Стефанка не видно.

Катерина. Кого? кого не видно?

Андріїха. Но, та Стефанка, вашого сина.

Катерина. Стефанка! — Стефанка! — а дивно їй! А хто то вас научив, щоби ви моєю дитиною так помітували, га?... Або то я вам уже не казала тілько разів, щоби ви моїм дітям приналежну честь віддавали! Що ми панове, то не ви бідаки! А дивно їй! Стефанка! — а то ви не могли сказати: все готове, прошу їймосці, тілько нема ще їймосцїного сина, пана Когутовича?

Мартин. Ей, ненько, та преці ми його все Стефанком звали — по якій то причинї перехрестили ви його на якогось Когутовича, коли ми з дїда, з прадїда Когутами зовемо ся?

Катерина. Мовчи дурню, та не відзивай ся, коли на тім не знаєш ся! Коли ти був мужиком, то ти міг звати ся не тілько Когутом, але і каплуном, а нинї годї, коли ти став уже шляхтичом!

Мартин. Шляхтичом?... я?... мужик! а до чорта! що ви се не вигадали?

Катерина. Мужик, мужик, — що було, то минуло. Поки ми робили панщину, то ми були і мужиками, але днесь ми уже панами, шляхтичами, — а знаєш добре, що жаден шляхтич Когутом не зоветь ся, хиба Когутовичом або Когуцїнським!

Мартин. Ага, то тепер всї мужики панами стали?

Катерина. Чи ти здурів Мартинку? А деж подїли би ся комірники, що нїчого не мають? Ті були і будуть все мужиками, — а ми, що не потребуємо нїчого робити, про те ми шляхецької професії. Так я собі тепер пані, мій чоловік пан, а ти панська дитина, Мартинку.

Панько. Бачите ви Осипе, яка моя баба мудра!

Осип. Ба, моя була би ще мудрійша, коби була не умерла!

Катерина. Го, го, го! я уже від давна чую, що я на паню тілько уродилась. Найперше то, що я вже від малої дитини нїчого робити не хотїла, а натомісць все би в коршмі сидїла, — а опісля знова те, що до польського дуже велику охоту мала та і научила ся уже де-що від панського камердінера — бо без панської мови, годї паном бути. Потім взяла-бим собі оконома, щоби йому хоть два рази на тиждень хрестини справити. Шкода Осипе, що ви не письменний, бо я би вас за оконома взяла.

Осип. Що, я? я мав би ітп до вас за оконома? Або-ж то я не такий шляхтич як і ви? Або то мій Іванко не був депутованим у Львові, та ще яким, мудрійшим від всїх, бо за цїлий час і губи не отворив! — Або то ви не знаєте, ким я був, та за кого мене уважали?... І я мав би тепер у вас за оконома бути! — Тьфу! не дочекаєте того! — Я окономом! — А то би ще чого не стало.

Катерина. Який менї великий пан, халупник! О, ще ви до нас і не умились, добродію!

Осип. Не так то дуже, як думаєте вашещі! Ви маєте вправдї богато, але не ваше, а я маю мало, але своє власне.

Панько. Дай спокій, Осипе!

Катерина. Ей, коби ще довело ся дїдича яким способом із села вигнати, о тоді то буде инакше! Тоді буду панею на цїлу губу; — но, та і вам Осипе де-що при тім облометь ся, хоть не тілько що нам, бо ми, то що нищого. Я — я мушу конче в дворі сидїти, бо вже до него і призвичаїлась, як

ще товар у дїдича пасла — уже менї годї без двірського житя обійти ся — я уже від давна за ним так скучаю, а як лише почую, як товар реве, то аж на плач менї збирає ся. — (Співає).

Як я стану дїдичкою,
У дворі буду сидїти;
До полудня буду спати,
На снїданє каву шити.
На обід печена гуска —
На вечеру курка знова —
Пити буду, що сил стане
Віват панї Когутова!

Як нас будуть всї боятись,
А як будуть уважати!
Мене будуть „добродзєйков",
Панька „ясним паном" звати.
Лиш по польськи говорити,
А по руськи анї слова —
Бо сказалиб, що мужичка —
Віват панї Когутова!

Штири конї до карети,
Люберія золоцїста,
Як в неділю до косцьола
З Паньком виїду до міста.
До дїтий собі спроваджу
Професора аж зі Львова
Щоб учились по французьки
Віват мадам Коґутова!

Панько буде у контуші,
А я в шовках му ходити;
Через лїто буду дома,
А в фашинги в містї жити.

А до Відня як приїду,
Погадають, що ґрафова,
Будуть Німці верещати:
Віват Фрайлайн Когутова!

Панько. А що Осипе? правда, що моя Катерина тілько на велику паню уродилась?

Осип. Виджу я те панство, але рад би я знати, як то воно буде, коли Тимотей поверне?

Панько (тихо). Мовчали би ви з такою бесїдою! (Голосно). Щось не видно Мошка з горівкою! Андріїхо, пійдїть но до него, чому він до тепер горівки не приносить? (Андріїха відходить). Вибіжи і ти Мартинку, чи там де не видно Стефанка? (До Марусї). А ти бігай до дячихи, та скажи, що я її прошу на вечерю. Но, кивай ся!

Маруся (тихо до Мартина). Рада би я знати, по що вони нас виганяють?

Мартин. Бач, з жидом будуть рахувати ся. (Відходять обоє).

ЯВА IV.

Панько. Катерина. Осип.

Панько. Уже то ви Осипе і за пів ґрейцара розуму не маєте! Хто то видів при людях такі дурницї говорити?

Осип. Не конче дурницї! Тимотей від 30 років — Бог знає де обертаєть ся, а ви собі сидіте на його господарстві, як курка на яйцях — але нехай но би він вернув ся, то ви тодї все ваше господарство в ніс занхалиб!

Панько. Ба, а звідки би він вернув ся?... він уже певно не жиє!

Осип. Але, не жиє!... а той полк, що примаширував до Станиславова — таж він в нім служить!

Катерина. Не говорили би ви дурниці! — преціньвін служить при уланах!

Осип. Се правда, але його перенесли до піхоти, до того полку, що тепер в Станиславові.

Панько. То ви чували що про Тимотея?

Осип. А ось говорив менї один урльопник, що він в тім полку капралем, і що певно з Італії поверне.

Катерина. Е, що там говорити о Тимотею! Тепер треба о Стефанку де-що подумати. А мусить з него бути гарний, дуже гарний хлопець, бо був до мене зівсім а зівсім подібний. Так моя потіха єдина, нині привандрує. — Люди говорять, що я лиха, але я хочу всіх пересьвідчити, яка я добра. Коли мій Мартин еще за молодий, то я вашу Оленку віддам за Стефанка. Так, так, візьму її за невістку, хотяй ви і меньшої професії, як я...

Осип. Меньшої професії; тьфу до чорта!... Анї я, анї мій батько, анї дїд і прадїд не пасли товару, так, як вашеці! Але я вже знаю, чому ви для мене так дуже ласкаві: цїла причина в тім, що тілько я один знаю, що ви комірниками були в Тимотея, а по тім, як його віддали в рекрути, то ви удали перед громадою, що ви в нього ґаздівство купили. Тож ви тепер боїтесь, щоби я сего не сказав, і про те хочете мою Оленку за невістку взяти!...

Катерина. А бодай би ви пропали з такою бесїдою!... Я вашу Оленку беру із щирого серця, а не щоби в тім який хосен на гадці я мала.

Осип. А я знова так дуже за вашою ріднею і не напираюсь, але що я уже раз рішив ся, то так муспть бути, бо я так хочу — бо я собі пан!... Але як менї не дотримаєте слова, то памятайте, що в мене губа на колодку не замкнена!

Катерина. Не журіть ся, все так буде, як хочете.

Осип. А як собі Стефанко Марусю сподобає?

Катерина. То нїчого не шкодить — най собі там з нею трохи пожартує, щоби тілько з Оленкою оженив ся.

ЯВА V.

Ті і Мошко (входить з фляшкою).

Мошко. Як ся маєш, Осппе? — як ся мають, Панчихи? — Я вам тут принєс щось „екстрафайн".

Катерина. А дивп-но його, нехриста!... А то ти не можеш сказати: „як ся мають пані Когутовичова?"

Мошко. Най му там буде й Когут! Але коли ти така велика пані, то заплати менї моїх 17 рипських срібла.

Катерина. Но, но, Мошкуню, дай спокій, покажи от лїпше, що ти там принїс?

Мошко. Ни, якто, що я принїс? я вам принїс дуже раритне горівки, ви такої ще і не нюхали.

Катерина (обзпрає фляшку). Ей, такой правда! Яка хороша барва, а як до мене залицяєсь!... Треба її спробувати — давай но Мошкуню!

Мошко. Як то, давай! — а гроші?

Панько. Ей, що там! — та прецїнь нам зборгуєш?

Мошко. Анї на ґрейцар! Я і так вже на вас богато стратив. Ви менї винні стілько гроший, та малисте менї дати на довг корову, а я анї гроший, анї корови не бачу. Шукайте собі де інде горівки, я вам сеї без гроший лишити не буду.

Катерина (видирає). А на якого-ж чорта ти її сюда принїс, щоби мене тілько дразнити!... (Відтикає і нюхає). Ох, як красно пахне... Та бери уже собі до лиха й корову, тільки лиши горівку, мою потїху єдину. Але з довгом уже конець.

Мошко. Як то, конець?... таке дурне корови — ах-вай! такий здохляк, що вони йому уже по смерти ходить! А богато воно йому варт?

Катерина. Но, но, Мошкуню, таж ми прецї до війта не пійдемо. От лиши горівку тепер ще без гроший— (тихо) як сивуля утелить ся, то дістанеш провізії телятко — скажу старому, що його вкрали. (Голосно). Що там Мошкуню з нами продираєш ся! Як буду дїдичкою, то тобі спущу з аренди.

Мошко. Ни, що маю робити — я уже ваш приятель, Панько — я вам уже лишу сю горівку та єще вам і на вечер меду зборгую. (Відходячи до Катерини, тихо). Ну, а памятайте, як з того малий віл буде уродить, то сейчас його присилайте.

Панько. А чекайно Мошкуню. Се бачиш, я би хотїв, щоби ти менї одну справу залагодив.

Мошко. Ни, я тепер гроший не маю.

Панько. А хтож тобі о грошах говорить! се инша річ. Чути, що Тимотей повернути має.

Мошко. Ай вай, що ви се говорите?... Тимотей, що то ви в нього випахрували тое господарства.

Катерина. Ой, була би велика халепа — ми мусїли би грунт і хату віддати.

Панько. Тай до хлопської професії вернути.

Осип. А я би мусїв рад-не-рад для Оленки иншого чоловіка придбати, бо я би не хотїв з простими мужиками дружити ся.

Катерина. Порадь-но, Мошкуню, але щиро, а ми колись зуміємо відвдячити ся.

Осип. Роби Мошку, щобн було добре — вони мої старі знакомі, і я не рад би їх покидати. (Тихо, даючи гроші з великого пулиреса). Маєш тут задаток, а як добре зробиш, то дістанеш три рази тілько. (Голосно). Но, радьте ся, радьте, а тілько розумно. (Відходить).

Мошко. Та тому би воно порадити можна, але то дуже грубий інтерес.

Панько. Катрино, подай но ту фляшку, що пан арендар принесли.

Мошко. На що починати таки раритне горівки! я маю инше горівки, то ви будете ся напити задурно. (Заглядає в вікно). Ось іде Шмуль, то він буде зараз принести. (Кличе). „Шміль, Шміль, гай зі ді маме, суґ, а сол гебен ане квурт ордінер Бронфен фер гуф далед гедойлем". (Вертає від вікна). Ни, правду сказавши, то дуже великий клоніт з того Тимотей — ви мусїли би йому віддати грунт, хату, стодолу, хлїв і воли, коні і гуси і кури і вівці... ай-вай! — ай-вай!

Катерина. А з відки би ми то все взяли?

Панько. Порадь но, Мошкуню, порадь!

Мошко. А, от іде йому уже й Шмуль.

Шміль (вносить горівку). „Вус ґібст ді шнапс фер ді ґалґанес, зі верден дох нішт бецулен".

Мошко. „Ґай веґ, ех мах гір ґіте ґешефт міт ді ґеєн". (Відбирає горівку — жидок відходить). Ни, сїдайте, я вам буду порадити, бо то би було дуже паскідні річи. А як би то не файно виглядало, як би то вас провадили до Станиславова до криміналу: цїла громада показувала би на вас пальцями і казала би „диви, диви, злодій!" — О фе! А дїдич? ай-вай, той би доперва сміяв ся з мужицького нещастє! Но, але я вам буду порадити, тільки напийте ся єще горівки. Я вам інтерес уже полагоджу, але бачите — ви господар, ви знаєте, як коневи їсти не дати, то він йому не потягне, а як віз не помастите, то воно йому не поїде — дурно нїчого. — Ни, ваше здоровлє, пані Когутовичова! (Пє, наливає і подає).

Панько. Та ми дурно не хочемо.

Мошко. Ну, то скажіть менї зараз, що менї дасьте, бо я так люблю все наперед знати.

Катерина. Но, та уже далаби, хоть би пять ринських срібла.

Мошко (кидаєсь). Що?... дурних пять римських!... „гаст ді ґезеген"!... таке раритне ґаздівство, що то вициганили у Тимотей, варт більше як тисячу римських, а з гусьми і кіньми більше як півтора тисячи. Ай-вай! як би я взяв ся до той інтерес, то мене би самого більше як двіста коштувало!... Але знаєте що? як менї дасьте сивулю і 50 римських, то уже Тимотей і не понюхає свого ґаздівства.

Катерина. Но, та корову можеш вже собі взяти, але з грішми не знаю, як то буде — бо бачиш, ані ґрейцара при душі не маємо.

Мошко. То нїчого не шкодить, що ви тепер не маєте, то дурниця. Я не такий чоловік лихий, як то вам видить ся — я з добрими людьми все добрий. Корову дасьте менї зараз, а на гроші напишете менї квіток. Ни, добре я говорю?

Панько (до Катерини). Щож ти на се?

Катерина (тихо). Велике дїло, що йому квіток даш: Або то квіток гроші?... Чорта зїсть, коли їх від нас дістане!... Скажи, що на все пристаєш.

Панько (голосно). Та ми уже гроший не пожалуємо.

Мошко (радий). Ни, най тебе Паньку качки шолопають! Ти маєш зовсїм панські фіґури. Знаєш, я би ся на те не міг дивити, як би тебе в ланцушках до Станославова провадили!... Але ще одно: нинька в вечер їде мій зять Іцик до Бродів, тож дасьте зараз для него на дорогу 10 римських срібла.

Катерина (троха пяна). Ще-би там чого не стало! десять ринських?... Який менї порадник, не досить, що сам береш, то ще хочеш, щоби моїми грішми всї жиди збогатїли!

Мошко. Чого так гнїваєш ся? чого так кричиш? Ту нема иншої ради, мусите менї дати десять римських срібла, тай Марусю — я вам так кажу.

Панько. Марусю?

Катерина. Що? що?... я мала би дати кров христіянську жидови, нехристї!... я мала би дати Марусю?... О, нещаслива годинонько (плаче), коли уже жиди з нас так користають!... О, нещасливий христіянський роде! (Плаче сильнїйше).

Мошко. А шляґ зол діх трефен! Плач собі, плач! Будеш єще гірше плакати, як тебе Тимотей з хати вижене! (Хоче іти).

Панько (задержує). Мошку! Мошку! що там зважаєш на таку бесїду! Все зроблю, як кажеш, тілько скажи менї, на що тобі гроший, на що тобі дївчини?

Мошко. Як то на що? Ви добре міркуєте, що як Тимотей поверне, то воно йому не гаразд буде!... Отже нехай Іцки візьме Марусю до Бродів, — з відти він її перешверцує до Бердичева, а там віддасть її до якого порядне жидівське дім на службу — а по тім най собі Тимотей повертає. Ми скажемо йому тодї, що вона утїкла з якимсь вояк на Угри або за кордон. Ну, а як він за нею пійде, то і його там певно чорт візьме, а ви собі останете свобідні на ґрунтї.

Панько. Та ти розумно говориш, се правда, але менї жаль дївчини, щоби десь там по службах жидівських валяла ся.

Катерина (зриває ся). Дурний! у жидів научить ся вона порядку і розуму! З твоїм милосердєм зійдемо на те, що ще нам доведеть ся з торбами пійти.

Панько. Но, та се очевидно, що я би раднїйший паном бути. Га! щож робити, та я би на се не пристав, але...

Мошко. На що того але? по що того але?... (Наливає). Напийте ся! (Пють). Ну, я тут прийду з вечера... (Наливає). Ну, як-же, чи прийти?

Панько. Та щож робити? прийди!

Катерина. Кажу тобі Мошку, що ми не маємо стільки гроший.

Мошко. Ну, дивіть ся Паньку, який я для вас добрий я вам ще для Іцка гроший позичу — але мусите менї дати три римські провізії.

Катерина. Но, вже дамо тобі, дамо, тільки іди собі тепер, щоби хто не догадав ся, що ми тут робимо. А у вечер не забудь прийти, памятай!

Мошко. Я вже приведу з собою Іцка, а ви прийдіть до коршми, щоби за тих квітків якось по людськи погодити ся. (Відходить).

ЯВА VI.

Катерина і Панько.

Панько. Дуже менї се страшно, виганяти Марусю.

Катерина. Досить уже вона наїла ся нашого хлїба.

Панько. Віддавати Тимотейову дитину в жидівські руки...

Катерина. Говори своє! То лїпше було би, щоби нас з хати вигнали? Дарма, що раз стало ся, се вже не відстане ся. Коли ти уже раз дірвав ся шляхотської професії, то годї тепер тобі комірником назад бути. Зле тобі з тим, що кождий комірник, кождий бідак кланяєть ся тобі аж до колїн і говорить тобі „єґомосць"? Менї видить ся, що тобі тепер добре. Через цїлий день нїчого не робиш, а може би ти був раднїйший, щоби тебе оконом, як перше, батогом чесав! Велике дїло, у жидів служити? Або то ти не утирав сьвічки старому шинкареви на судний день, коли ти ще мужиком був?... Велике дїло! Дївчини не убуде — а що гарна, то може єще вийти в місті на яку панну!

Панько (вагаєсь). Коли бачиш, якось менї се дуже маркітно; та і наш Мартинко до неї залицяв ся...

Катерина. Мартинко наша дитина! він зівсїм не для такої харлачки. А потім, бачиш, як її наженемо, то і Тимотея чорт візьме, а я тобі тодї не збороню через цїлий день божий в Мошка сидїти.

Панько (усьміхаєсь). Та вже би воно якось погодилось...

Катерина. Зле тобі тепер? Спиш кілько хочеш, пєш, що сил стане, — а їш, що мало не пукнеш.

Панько. Се воно такой справдї так. Я все кажу, що ти Катерино дуже мудра баба!

Катерина. Тож не говори дурницї — а роби як Мошко каже. Но, ідиж уже, іди мамалиґо! Пійдемо до корчми дїло кінчити. (Бере його по під руку). Но, ходи ясний пане Когутович! ходи до коршми! (Відходять).

Конець першої дії.

——o——

Д І Я II.

ЯВА І.

Стефан (в мундурі капральськім з короткою люлькою — входить).

Стефан. Ага преціньь, дістав ся я до нашої хати — „ріхтіґ" тут. Га, га, тут побачу цїлу мою родину! Що теж сем мої ляндсмани скажуть, як мене спенетрують! (Оглядаєсь по собі сьміючись).

Гу, гу, гу! виглядаю як „Реґіментстамбор", коли іде на муштрунок. Як сем патрит, бардз менї шиплює по капральськи. Най-но мене побачить громада, тото будуть чудуватись! А ґазди будуть сем сталї за мною геть з далека, як фурвези за фронтом, та будуть до мене говорити, „як ся майо пан капраль? То онї сем пан капраль?... а я сем до „ніх ніхтс" не буду відзивати ся, тільки мій вишварцований вус до „ґури" підкручу!... А дівчата (усьміхаєсь). Е, де їм там до таліянок! то сьвічка за ґрейцар до факли — але то будуть коло мене вививати ся як компанія в „Ґелдтаґ" коло пана гауптмана. (Входить Маруся). А, се якась файна дівчина — вона могла би ще від біди і таліянкою бути.

ЯВА II.

Маруся і Стефан.

Маруся (тихо). Якпйсь жовнїр!

Стефан (про себе). Гарна дівчина! Мушу до неї по нїмецьки або по таліянськи заговорити. (Голосно). „Ах, Доннер Вететр Краутцґут Морґен нох-а-маль"!

Маруся. Чи може о що питаєтесь? може ви від Стефанка?

Стефан. „О, ніхтс манчел"! Я сем тутейшій лянцман — мам сем „гір Ґешефта", а найперше до тебе мій ґерцку.

Маруся. До мене?

Стефан. А до тебе панночко! я тебе хочу по таліянцки вишгудерувати, а найперше зачну від

того, що сем тебе по таліянцки поцілую. (Поступає до неї).

Маруся (відступаєсь). Обійде ся, у нас не Наталія.

Стефан. Се менї „алєс айнс" — я тебе мушу конче на таліянцке „фертіґ" переробити. (Біжить за нею).

Маруся. А то що? Господи сьвятий! відчепи ся від мене!

ЯВА III.

Ті і Мартин (входить).

Мартин (відтручує Стефана). А се що такого? Пускайте вашеці!

Стефан. „Доннер Шок! швер Нот"! ти хамський мужик! На кого то ти кидаєш ся? Я сем тебе зараз тут зрихтую! (Добуває шаблю).

Мартин. О засї паничу! шаблї не злякаюсь! Коли сюди прийшов, то обходи ся чесно, бо инакше могло би з тобою дуже круто бути, та і до пляц-команди дорогу найдемо!

Стефан (переляканий). До пляц-команди?... (Ховає скоро шаблю). — Но, маєш сем „Глік", що мене злість відійшла, а то міг бись сем бардз кепского шлюсу дочекати.

Мартин. Скажіть но менї лїпше, вашеці, чого ви тут хочете? та за чим ви тут прийшли?

Стефан. Я би сем скорше тебе міг спитати, ти кнофлику, яку ти тут рацію маєш сем?... Я, то „вас андерс", я тут сем маю рехт бути, бо я не тільки з того крайзу, але і з того бецирку і з того гаузу.

Мартин (здивований до себе). Чи може... А як ви називаєте ся?

Стефан. Стефан Ган!

Мартин. Стефан Хам?... (Про себе). Се не він. (Голосно). Вибачайте, я гадав, що ви маєте инше призвище.

Стефан. „Ніхтс" Стефан Хам, а сем Стефан Ган! Але се тільки моє ауслядске прізвиско, а по тутейшому „називам сєн" Стефан Когут.

Мартин (кидаєсь до него і обіймає з великою радостю). А, се він! То ти любезний брате! Мій братчику! Се я Мартин, твій брат!

Стефан. Що ти говориш? преці Мартинко був бардз малий хлопак!

Маруся (сьміючись). Таж преці за вісім років мусїв підрости!... Як же ся маєш Стефанку? Ти мене не пізнав? Таже я Маруся!

Стефан. „Сапермент"! як же ті шніцбубп повиростали!

Маруся. А видиш! Але мушу побігти по батьків до коршми — то то будуть радувати ся! (Відходить).

Мартин (хоче Стефанка обіймити). Но, як же ся маєш Стефанку? Я тебе так давно уже не бачив!

Стефан (відпихає його). „Но, ві ґейц Брудер"!

Мартин. Як то братчику, не обіймеш мене?

Стефан. „О найн", то бути не може! я сем капраль, а ти навіть не --віце-ґемайнер"!

Мартин. Та щож се шкодить, коли я тебе люблю, Стефанку!

Стефан. То сем „нєкно, бардз нєкно", брудерку — і я тебе люблю, але так з далека! Що би сем

мої камрати сказали, як би спантровали, що я мужика обіймаю? „Пфуй! Пфуй"!

Мартин. Хоть я мужик, але я все твій брат. Та і ти колись був мужиком!

Стефан. Не резенуй, бо тобі „ніхтс" нє поможе. Я уже видів бардз „вєлє ружних ляндув", стояв в ружних фестунках і штатах. Я сем на тебе навет патріт не повинен.

Мартин (сумно). Стефанку! ти жартуєш?

Стефанко. „О, найн", я сем „ніхтс" не шпасерую, і прошу сем мене нє називаць Стефанком, але „ентведер" пан Стефан, „одер" пан капраль!

Мартин. Но, коли ти уже так згордів, то хоть вийди проти батьків.

Стефанко. О, я сем не пійду нех „оні" тут прийдуть, бо „оні" є молодші від мене.

Мартин. Чи ти удурів Стефанку?!... преці тато і мама перше уродились!

Стефан. „Ріхтіґ"! але кождий цівіль молодший від вояцького мужа.

ЯВА IV.

Ті, Катерина і Панько (входять).

Катерина (за сценою). Ай Стефанко мій, — Стефанко коханий!...

Панько (за сценою разом). Стефанку! Стефанку!

(Вбігають обоє, беруть Стефанка межи себе і обнимають).

Панько і Катерина. Як ся маєш, як ся маєш, Стефанку?

Стефан. „Лянґзам, лянґзам" фатерку! (Відпихає їх). Пускайте мене!

Катерина і Панько. Як то? чому?

Мартин. Бо то не Стефан, а пан капраль.

Катерина. Що я чую? мій Стефанко капралем! А яким же чудом зробили тебе капралем, коли ти читати не умієш?

Стефан. Тому сем є инша рація. Я авансировав за аусцайхунок.

Катерина. Якеж то воно, синку мій, той цехунок?

Стефан. Аусцайхунок є... „гальт" аусцайхунок! То сем так було: як ми їхали раз на шифі з Венедику до Майлянду, патрим се я, аж тут летить куля просто на войца Радзєцкого, — я шпукнув в руки, зловив кулю тай шпурнув в може. Тоді каже до мене войцєц Радзєцкий: „Ти Когутович рихтик мужа є, але коби ти був письменний, то ти би єще раз такий був рихтик, як ти є!" — а я тоді „пєнкно" салютував войцові Радцєцкому тай кажу: „Я справді шсьмо таке дрібне як „сєчка" не умію читати, але люмера як вийдуть на льотерії, то вшицки прочитаю!" — „Но, то бендзєш капралем"! сказав войцєц Радзєцкий — і такой зараз другого дня зафасував я капральську гажу і мундур.

Катерина. Я все казала, що з тебе Стефанку великі будуть люди!

ЯВА V.

Ті і Осип.

Осип. А, як ся маєш Стефанку?

Стефан. А се що за сьмілок?... „Сервус"!

Катерина. Та привитай же ся, таж преці се пан Осип, батько твої Оленки.

Стефан. Якої „сапермент' Оленки.

Катерина. Та тої, що ти з нею женити ся маєш!

Стефан. Що? я мав би женитись з мужицькою донькою? Ей-же! бо як возьму дундерувати і флюхувати, то аж тоді пізнаєте, що я умім! Прокляті мужики!

Катерина. Мужики, мужики! То ти не знаєш, що пан Осип і панна Оленка шляхтою стали?

Стефан. О, о! та мені преці крамфатер розповідав, як я був в шпиталю, що пан Райхстаґ всю шляхту скасірував!

Катерина. А ба, се стара байка! але ми нова шляхта і стали по всі віки панами.

Стефан. „Пекна" мені шляхта, що ма мужицкі кляйдунки. Та шляхта то сем меньше значи, як патрона викручена з ґверу. І що сем мені по хамскій доньці, коли я мам сем в Наталії принцезну!

Катерина. Що се ти говориш, Стефанку?

Стефан. Правду сем кажу. Там принцезнів більше як дівчат в цілім нашім бецирку; а як убере ся в будний день, то красше ма биць як у нас яка пані в неділю.

Катерина. Та воно гарно, але яким чином ти прийшов сінку до принцезни?

Стефан. То сем так було: як ми стояли у Майлянді, була там одна таліянка принцезна, що я у неї стояв на кватирунку. Аж тут в сам фашинґ зробила ся ребелія, коли акурат наш реґемент мав випокувати з Майлянду. Я сем акурат віксував собі шуги, аж тут прибігає моя пренцезна і не пускає мене, бо бардз бояла ся ребелянтів, і з великим

фурхтом проспть мене: „Сеніор Стефано", не лишайте мене, бо хто мене оборонить від тих каналіїв?

Катерина. І ти лишив ся, Стефанку?

Стефан. То сем ві! Принцезна зробила менї зараз касарню на другім штоку, і я там в неї був „дурх драй Монат унд цвай Штунд" — як Майлянд скапідуліїрував, я ретіровав назад до наших.

Катерина. Подайно, старий, горівку!... А ребелянти нїчого тобі не робили, спнку?

Стефан. Оні сем на мене флюховалі на десять миль від Майлянду. Але я як раз розсердив ся, то сем тих бестій мілїона на пляцу положив. Але бо то і страшні бестії! з одним оком на чолї, а їдять фляйш людський і пють так кров, як ви мутерко непримірком горівку.

Катерина. Господи сьвятий!

Панько (наливає). До тебе, Стефанку! (Пє і подає).

Стефан (пє). Бррр!... а що то за огида!... тьфу!

Катерина. Що ти плетеш, Стефанку?

Стефан. В цїлій Наталії не пють горівки. (Пє решту). Паскудна горівка! „нікс нуц!"... (До батька). Налийте ще!

Панько. А щож там пють в тій Наталії?

Стефан. Що?... вино, та єще яке! Бодай то таліянський лянд! то кажу вам, такій є край сьлїчни, що кажу вам єсть то край бардз сьлїчни! Там фіґи і смеранча то як сьмітя, тілько „леґай і ідз!" А вино то з дзюркала тече так, що як чоловік з коньом в воду заїде, то і кінь пє вино і чоловік вино. Фляйш, то без кнохів, а найфайнїйшою олївою то шуги пуцують.

Панько. О, се вже ти пересолив, Стефанку!

Стефан. Не пересолив, бо в Наталії нема соли.

Катерина (пє). Здоров Стефанку!... А чим же там оселедці солять?

Стефан. Оселедці?... (Пє). — Оселедці смажать в оливі. В Венедику на фашінґ, то по товченім цукрі санками їздять як у нас по снігу.

Катерина. А з відким, синку, там стільки цукру?

Стефан. Там цукор в скалах росте, — як котрий мужа в лїс пуйдзє, то цїле чако цукру баґнетом налушить. Або...

Панько. А якої вони віри, ті Талїяни?

Стефан. Оні сем такої віри як і ми. А скільки то в них косцьолів, а які пекні і великі! Там оден косцюл більшей як цїлий наш бецирк. Раз на пр. якесьмо ішли на кірхпараду до одного косцьола, тосьмо машерували від дверий до великого вівтара три дни і три ночи, а на самім сьродку тосмо мали рошстаг.

Панько. Дуже менї велика оскомина за тим твоїм талїянським ляндом. Менї видить ся, чи не можна би тої Італії нашим ґаздам віддати?

Осип. Та чому би її не віддали? Тільки тра розумно до діла взятись.

Панько. О, я такой зараз завтра скличу громаду, та подамо о тім суплику до циркулу.

Стефан. О, „лянґзам, лянґзам", не квапте ся так з супликами, бо бисте сем з відтам так ретеровали, що аж би ся за вами закурило!

Катерина. А то чому, Стефанку?

Стефан. Найперше, там сем так горячо, що в полудне картофлї на сонци печуть, — сонце так

низко ходзі, що добрий мужа коромеслом міг би дістати. Потому знова те, що там такі великі гори, що аж під самі небеса сягають.

Катерина. То і ти, синочку, ходив по таких горах?

Стефан. Но правда сем. Раз якписьмо шлі через Яльши, тосьмо машерували під таку велику „ґуру", що сказав до мене войцєц Родзєцкий, а я сем був на фліглю: „Когутович!" а я кажу „гир" — „бери ґвер ін де паланц, бо небеса проколиш!" І рихтик, не було вам більше до неба як два цалї. А як котрий мужа хотїв собі люльку закурити, то тільки шах баґнетом до зьвізди, тай зараз в люльку іскра скочила.

Панько. О, я би уже не хотїв в тій Наталії бути, коли там так горячо і такі гори!

Стефан. Але то сем є вшіцко фурда! Там в Наталії дуже страшні баталії! Як возьмуть з канонів гриматн, то аж морже стогне. То сем вже для мене іти в баталію так, як штік фляйшу з комисом з'їстн. О, бачив я їх вєнци як гавзів в Майляндї! а що я бачив, люда, то і за рік не зрахувалибпсьте і десятого тайлю.

Стефан (співає).

Як баталія начне ся,
Канон мілїон заграє
Бум!... бум!...
В цалім льогрі галас, крикн,
Тай дрожить як лист осикн!
Нараз трублять тиралєри,
Трарара, трарара, трарара!

А піхота валить з ґверів,
Бррр... бр — бр!
Тут під ноги ґранат пукне,
„Бенц!"

Всї. А то що?

Стефан. То ракета!

Цїле війско нараз гукне
Гурра! гурра! гурра! гурра!
З трупів вали вистають,
Що під хмари аж сягають —
Крови тече страшне море,
Заливає міста — гори!
Тоді не раз так буває,
Кождий, аж до єднорала,
У дїру де ніс запхає,
Або з пляцу дає драла!

О то так! З війною нема що спасировати. Раз знаю, стояли ми в льогрі перед Майляндом. Ми акурат варили собі обяд, та пригадую собі як нині, мали ми на обяд зупу, флейш тай за позволенєм клюцкп. Войца Радзєцкого не було в льогрі, поєхал був на шпацирку — аж тут патрим сем, до нас іде мілїона Талїянів. Ми борше схопились тай нуж до них! Але ті бестії Талїяни наставили против нас канону, таку велику, кажу вам, як з відси до Отинїї.

Осип. А, се уже бігме не правда!

Стефан. Но, може сем була о пару цалїв меньша, але кажу вам, така була канона, що як додали сила пороху і вистрілили, то вам журовала аж під самі небеса, а цїсарські дзєцї, то вам кажу,

так падали, як трава та листє. Тодї каже до мене один фурмашарляйтнант: „Когутович!" а я кажу „гир!" — „Треба тому щось зарадзїць, бо вшицки помремо!" Я зачав тодї дальше штудерувати і вштудерував: я взяв собі ще таких як я сам два камраці, — ми зробили вилом, тай друлили канону. Але то сем вшицко не помогло, бо Таліяни виставили другу канону, та як зацали стріляти, то цісарських дзєцї як трави і листу попадало. Ми ретіровали і обернулись аж коло Венедику. Але як надїхав войцєц Радзєцкий, як зачав на нас флюхувати та дундерувати, як крикнув: „Браця камбраці! Ви за мною, а я з вами до самої смерти!" Тосьмо сем тих каналїй аж в море загнали. (Віддихає). Уж то бардз страшно було! Но Богу дякувати, що то уж минулось, бо на саму гадку так в менї кипить, врррр! щобим рубав і колов... (Бігає по сцені). Хтів би я на кім се доказати... гм... Мамо, не маєте там де печеної гуски?

Катерина. Єст синку, єст! Ходи до другої хати, там при гусцї, колачах і горівцї забудеш за ті страшні річи. (До Оспи). Ходїть і ви Оспе!

Панько. А ходиж і ти Мартинку!

Мартин. А мене там пощо!

Катерина. А се чому?

Мартин. Бо я не люблю о таких дурницях слухати.

Катерина. Може боїш ся, то ходи, напєш ся горівки, вона тобі розжене страха.

Мартин. Ідїть ви, менї не хочеть ся ітп.

Катерина. Удурів бісноватий! не хоче пити горівки! От дочекала ся я такої потїхи, що і келїшка горівки перевернути не уміє. Не пий, не пий

дурний, коли не знаєш що добре. Ходїм! (Відходять).

ЯВА VI.

Мартин, потім фельдвебель.

Мартин. Господи сьвятий! вони радують ся, а я з жалю мало не розпукнусь! Що слово, то панство, шляхотство, тай горівка, — а мому братови Італїя в голову влїзла! Як се так довше потриває, та мабуть удурію.

(Входить фельдвебель, чоловік приємний, лїт 50 числячий, постава жовнїрська, — входить звільна).

Фельдвебель. Слава Ісусу Христу!

Мартин. На віки віков! (в сторону). Знова якийсь вояк!

Фельдвебель. Вибачай прпятелю, — менї видить ся, що тут сидить Панько Когут?

Мартин. Вгадали пане вояк, се мій батько. Коли маєте до него яке дїло, то можете і менї сказати, бо я його син, Мартин.

Фельдвебель (пригадує собі). Мартин? Мартин?... а правда. Здаєть ся менї, у вас є більше рідні?

Мартин. Маю ще одного брата, котрий таким вояком як ви.

Фельдвебель (вагаєсь). А... а дївчини нема у вас нїякої?

Мартин. Є тут одна нїби то у батьків на впхованю. Маруся назпваєть ся.

Фельдвебель (в сторону). Боже мій, мала би се вона бути?... (Голосно). Бачу, тобі дивно, мій хлопче, що так допитуюсь, але бачиш, я старий

приятель твого батька та маю до него де-яке дїло, проте хотїв би я його бачити. — А та дївчина мабуть не добра?

Мартин. А хтож то сьміє казати? О засї, бо... (Про себе). Може се він... ей нї! (Голосно). В цїлім селї нема такої другої як моя Маруся!

Фельдвебель. Як то, твоя Маруся?

Мартин. Е — бо — бо — бачите, бо я — я Марусю люблю, дуже люблю — і рад би з нею женити ся.

Фельдвебель. Так?... А вона?

Мартин. Та і вона мене дуже любить.

Фельдвебель. А щож вам на завадї, щоб побралисъ? Може гроший не маєте?

Мартин. Е, то дурниця, прецї я собі заробити зумію, але батьки мої боронять менї.

Фельдвебель. Батьки?

Мартин. А так батьки. Давнїйше то приставали, а нинї, як стали панами...

Фельдвебель. Панами?

Мартин. А так. Як панщину подарували, то ґазди подурїли, а мої батьки так згордїли, що уже не хочуть мене з Марусею подружити, бо вона нїчого не має.

Фельдвебель. Прецї менї казали, що ґрунт і хату Маруся по батьках дістала!

Мартин. Та деж там! Батько Марусї взяв від моїх батьків за ґаздівство великі гроші!

Фельдвебель (про себе). Які вони не чесні! Може се бути? (Голосно). То може той ґрунт тобі хочуть дати?

Мартин. Деж там! То все для Стефанка.

Фельдвебель. Хтож то такий той Стефанко?

Мартин. А мій брат, пан капраль. Преці мусите знати його, — зух то великий! В Майландї стояв сам один на залозї.

Фельдвебель. Що се ти говориш такі небелиці?

Мартин. Та я сам міркую, що се небелиці.

Фельдвебель. От знаєш що хлопче, приставай до війска; можеш на тім добре вийти, тепер воєнні часи... честь... слава...

Мартин. Ага, хороша то слава і честь, коли би мене убили, а хто инший взяв Марусю, а не я!

ЯВА VII.

Ті і Маруся (вбігає з плачем).

Маруся. Мартинку! Мартинку!

Мартин. Що се тобі — Марусю? чого ти плачеш?

Маруся. Мартинку, я мушу іти з відси в сьвіт далеко, уже тебе більше не побачу!

Фельдвебель (в сторону). Господи, се вона!

Мартин (до фельдвебля). О, Боже мій! пане вояк, що тут робити! (До Марусї). Се добрий чоловік! Пане вояк, дивіть ся, Маруся плаче!

Фельдвебель. Не плач люба дитино! Бог милосерний над нами! Він тебе не лишить, він тебе потїшить. Я чув, що ти маєш десь в далекій чужинї батька, може він вже повертає, може уже не далеко...

Маруся. Батько мій, батько! (З плачем). О, нї, він забув про мене!

Фельдвебель. Не винуй його дитинко моя! Може він не міг тебе побачити. — Чи ти його памятаєш?

Маруся. О, так, памятаю. Давно, дуже давно уже, сидів він тут в убраню вояцькім, а коло него стояло богато инших жовнірів і кликали його, щоби кванив ся. Він мене цїлував, плакав надімною, і прощав. Тамті його пірвали, а я плакала і видирала ся до нього. Що день молю ся я тепер за него і все о нїм гадаю. О, батеньку, мій батеньку! чи я ще тебе коли на тім сьвітї побачу?

Фельдвебель. Бідна дитинко! дивись, і я нещасний, і я маю доньку далеко, і не бачив її через тринайцять лїт. По серед камратів, по серед бою і забави я все був сам — все сам, бо не було при мені моєї дитини, моєї безталанної доньки. Я би хотїв тепер як найскорше її побачити, щоби її до серця мого пригорнути.

Маруся. Ви мусїли за нею дуже тужити, ви мусїли її все згадувати.

Фельдвебель. Чи я за нею тужив?... (співає).

По серед борбн, де кроваві бої,
Смерть і погибель сипали могилу,
Я благав Бога тільки ласки тої,
Щоб ще побачить доньку мою милу.
На серци мав я гадку ту єдину,
Єдине щасте, нїм замкну повіки:
Раз її узрїти, заки сьвіт покину,
Побачить в щастю і заснуть на віки!

Маруся. Бідний, а чесний чоловік! Ви так любите доньку свою! Яка се шкода, що мене вигаяють з хати, ми би все говорили о моїм батьку і о вашій донці. Але то вже бачу моє цїле житє таке безталанне.

Фельдвебель. Уповай на Бога, моя дитино! Він тобі певно допоможе. (Стискає Мартина за руку). Не сумуй і ти, то не красно, щоби такий молодий хлопець так дуже журив ся. Мої дїтоньки, не задовго побачимо ся знова, я тут до вас поверну. (Відходить серединою — за ним Мартин і Маруся на право).

ЯВА VIII.

Катерина, Панько, Стефан і Осип (входять з лївої).

Катерина. Но, слава Богу, все вже в лад пійшло, мій Стефанко оженить ся з Оленкою і буде собі „ясним паном".

Стефан. Не великий сем то гонір жінка в сердаку.

Катерина. Ей синку, таж я тебе силувати не хотїла, але коли уже так рішено, то уже годі змінняти. Ми тепер робимо все по панськи, а що в панів рішать батьки, то дїти пібратись мусять, тож і ти з панною Оленкою оженити ся мусиш.

Стефан. Вже ви мене так вашими заходами кунїруєте, що біг-ме скрипірую! Але як сем менї того за богато буде, то заберу свої клейнкайти і помашпрую назад до Штайермарку або до Наталїї; — менї ту сем нікс з вашого панського хлопства — ви з цїлим своїм шляхотством не варті Таліянським жидам керци на шабас обтирати. Як менї сем не дасьте спокою, то заберу мої клейнкайти до бруцака і марш до Наталїї! (Співає).

Нема як в таліянськім ляндї,
Там дівчат без ліка:
Чи в Бресції, чи Майляндї,
Чи то в Венедику.
Там смеранча і цитрина
В зимі достигає,
А така мала дитина
По таліянськи знає.
І там жид не їсть цибулї,
Шпеку там не має,
А хто вчить ся у швімшулї,
Той в винї пливає.
Жадна дівка там не зве ся
Анї Гандзя, анї Феся,
А мене повсюди звано
Тільки Сеніор Стефано. (До Осипа).
„Доннер Веттер"! знай небоже,
Які то там краї,
Коли листє із табаки
В пачках виростає.
Чорт бери, собі тримайте
Вашу Галїцию!
Я заберу кляйникайти,
Марш на Італїю!

Катерина. Чуєш, Стефанку, ми собі можемо тут зробити Наталїю, а я, щоби тобі догодити, готова єще сама таліянкою зробитись.

Стефан. Хто ви? таліянкою!... га! га! га!... Щоби цїлу Наталїю дурх а дурх перейшов, то би такої бжицкої баби не найшов!

Катерина (розгнївана). А мовчиш ти Стефанку! бо як тобі раз свисну на відворот, то аж в твоїй Наталії опиниш ся!

ЯВА IX.

Ті, Мошко, потім Маруся.

Мошко (в дверях). Паньчиха! уже час!

Катерина. Зараз, зараз Мошку! Ходи но тут на часочок.

Мошко (тихо до Катерини). Но, ідіть же по Марусю! (До Стефана). „Но ві ґейтс Гер Стефан! іх таб аух лянґ шойн ніхт ґезеен"!

Стефан (силуєсь говорити по нїмецьки). „Я ґут — ґут — зо галб рехтс".

Катерина. Но, щож скажеш Мошку? як же там?

Мошко. Ни, я сказав би, але... (Показує на Стефанка).

Катерина. Говори сьміло! Стефанко знає о тім!

Мошко. Ни, Іцко там уже з будкою за стололою чекає — він не може довго чекати.

Катерина. Вона мабуть уже прилагодилась (кличе). Марусю! (Маруся входить заплакана з узликом). Преці уже раз зібралась! Но дальше в дорогу! Мошку, бери ї!

Маруся. Я з віден нїкуда не пійду! З відки ви маєте право мене серед такої зими з хати виганяти?... Чи мій батько на се мене вам лишив, щоби ви мене жидам продавали?... Я з віден нїгде не пійду, хоть би тут і умерти мала!

Катерина. А се що? З відки ти такий писочок дістала? Не зважай на то Мошку, бери ї!

Мошко. Ни, ходи дурна, не будь така шлифована! Тобі нїчого злого не стане ся! Іцко є добрий чоловік, він тебе добре зрихтує. (Тягне ї).

ЯВА X.

Ті, Мартин, потім фельдвебель.

Мартин (вбігає і наспільно відтручує жида). Пускай її нехристе, бо тобі вязи покручу!

Мошко. Ай-вай, ґевалт! розбійник! Пане капраль, ратуйте! Ґевалт, ребелянт!

Стефан. „Но, лянґзам" брудерку, бо пійдеш до штокгавзу.

Мартин. Заєї вам від моєї Марусї! (Стефан держить його).

Катерина. Мошку, бери її!

Мошко. Ну, ходи ти коханко розбійника!

Мартин. Пускайте мене!

Маруся. Ратуйте! ґвалт ратуйте!

Фельдвебель (в дверях). Що се за ґвалти?... Пускай її негіднику!

Стефан (про себе). Що се я бачу! таж то фельдвебель від нашого реґіменту! (Ховаєсь під стіл).

Фельдвебель (до жида). Знаю я о всїм.

Мошко. Вельможний пане фельдвебель, то не я, то вони...

Катерина. А вам що до того, що я мою наймичку в иншу службу віддати хочу?

Фельдвебель. Наймичку?... І ти се сьмієш казати?... Чи пізнаєш ти мене?

Катерина (мліє — про себе). Ох... ох... щось до мене приступає...

Фельдвебель. Бідна дївчино! Бог не забув про тебе, в найбільшій пригоді зсилає Він тобі поміч. Марусе, дитино моя, пійти тут до мене, до твого батька!

Маруся (увільнена). Мій батьку! мій батьку! (Обнимає його).

Катерина (як вспше). Господи милосерний! та то Тимотей!... Сьв. Отче Николаю, ратуй мене!

Фельдвебель. Уже тебе не виженуть з під батьківської стріхи! (До Панька). Дякую вам, Паньку за опіку над моєю дитиною!

Панько. Вибачайте менї Тимотею! Я тому зовсїм не винен — але знаєте, що де чорт не зможе, там бабу пішле; а се і на мене зіслав кляту мою Катерину!

Катерина. А я би знова не гадала Марусю виганяти, бо я її дуже люблю, але мене Мошко скуспв як Еву вуж. Ей Тимотею. я знаю. що ви би менї вибачили. коли би за мною яка мудра голова промовила. (Оглядаєсь). Стефанку, Стефанку! а деж ти?

Мошко. Нп. як то де? — а ось під столом.

Катерина. А пощож ти там спнку заліз. Та вийди. поратувати твою маму!

Стефан. Коли я бою ся...

Фельдвебель. Що я бачу! та се форшніц нашого капеляна!

Стефан (вилазить). Не гнївайте ся пане фельдвебель!

Фельдвебель. Щож ти тут робиш в капральськім мундурі?

Стефан. Я хотїв тільки з батьків **троха** пошпасїрувати. та пожичив собі того кабата від реґіментсшнайдера, що взяв його до вишуцуваня флеків.

Мошко. То ти Стефанку не є пан капраль?

Стефан. А щоби я мав бути!

Фельдвебель. За те пійдеш небоже до арешту.

Мошко. Прошу вельможного пана фельдвебель. тобі дуже великій шкода було, такий відважний вояк паковати до арешту. В Майляндї то він сам один зустрінув ся з кількома ребелянтес.

Фельдвебель. А так — як ми з початку того року лишили були на якийсь час Мпляно, сховав ся він в шинкю. де стояв на кватирі. За нашим поворотом зустрінув ся він сьміло з трома сот людий. бо бігав через різґи. Задля його трусости згордив ним цїлий полк. аж опісля віддано його за ординанса нашому капеляновп. Но пане екскапраль, дальше до арешту, марш!

Мартин. Чп я маю геть іти?

Фельдвебель. Нї, спну мій! Тп один любив мою дитину. ти один боронив її від всякої напасти. за те віддаю тобі її з цїлим господарством. (До Катершш). Надію ся, що ясна панї Когутовичова зволить на то пристати?

Катерина. Ох, та чому нї! Най женить ся з такою дївчиною, котру я так люблю, що її вихована як свою власну дитину — з донькою такого чесного пана ферделєбра. А найже їм Бог всемогущий своєю ласкою всемогущою і сьвятою благословить!

Мартин (падає фельдвеблевп до ніг). Тпмотею!... Нене!... Марусе моя!...

Маруся. Батьку мій!... Мартине!...

Стефан (до Осипа). Осипе, знаєте, як на них дивлю ся, то менї якось дуже на женихане збираєть ся. Чорт бери вже Італїю, я возьму вашу Оленку.

Осип. О я не віддаю моєї доньки за мужицького спна. Оленка мусить віддати ся за якого шляхтича, а найменьше за ландсдраґона!

Панько. Оспне, не будьте такі! преці ми приятелї, тож не повинні ви моєї дитини цуратися!

Осип. То все на нїщо! Я приятелем мужиків бути не можу, і не віддам моєї доньки за мужика.

Стефан. Преці ви перше самі хотїли, щоби я з вашою Оленкою женив ся.

Осип. Перше що иншого — ти був перше капралем, а батьки шляхтою — з панами я хотїв дружити ся, але тепер (стискає плечима) уже по всїм! (Відходить).

Фельдвебель. Дїти мої! Тринайцять лїт я вас не бачив, тринайцять лїт вздихав я за вами, — тепер дістав почесний відпуск з війска, приходжу при вас відмолоднїти і забути про минувші злидні. З любови до вас вибачаю батькам Мартинка. Паньку, Катерино, моя дитина тринайцять лїт з вами під одною стріхою пробувала; ви у мене маєте до смерти свій кавалок хлїба.

Мартин. Тимотею, вибачайте уже і Стефанкови.

Фельдвебель. Охочо, мій Мартинку!

Стефан (цїлує в руку фельдвебля). Дякую „покорнє панє" фельдвебель.

Мошко. Вельможний панє фельдвебель, а з нами як буде? Може я маю іти по горівку?...

Фельдвебель. А, дякую тобі, щось менї пригадав. Гей камрати, витрїпайте но сему панцеви добре шкіру, щоби не вдавав ся в погані дїла, і не удавав вужа, та не кусив панї Когутовичевої!

Мошко. Ай-вай, ай-вай, нащо того!... (Жовнїри хватають Мошка і виносять). Ай-вай, ґевалт! пане фельдвебель! ясне пане фельдвебель! (Голос Мошка за сценою чим раз слабне).

Катерина: Богу дякувати, все скінчилось лучше як я сама гадала. Хоть справді ми вже не шляхтою, але і не мужиками. Я і Панько, то ми собі так як непримірком скаспровані комісарі, але за то Мартинко буде паном, одно тільки менї єще на гадці.

Фельдвебель. Но, щож такого?

Катерина. Се бачите Тимотею, ви нас скинули з шляхотства, але я боюсь, щобн нас ті панове і панї, що так ось на кріслах сидять, на мужиків не скинули!

Хор.

Шановні панове, панї,
Маєте се мабуть знати,
Як в театрі повно гостий,
То ми єсьмо маґнатами.
Але як в театрі пусто,
Тодї круто трохи з нами;
Тодї знова хоть нераді,
Стаємо ся мужиками.

Стефан.

Хоть не капраль, мужик знова,
Не кипкуйте з моїдолї;
Та дурниця, я рад з того,
Що забавив вас доволї.
Чорт бери вже Наталїю
І з прінцезнов уже квіта;
Гей мужики, шляхта крпкнїм
Публичности многа лїта!

КОНЕЦЬ.

ТЕАТРАЛЬНА БІБЛЇОТЕКА.

В СЇЙ ЗБІРЦІ ТЕАТРАЛЬНИХ ШТУК НАХОДЯТЬ СЯ НАЙКРАСШІ ДРАМИ І КОМЕДІЇ, ПРИХОЖІ ДЛЯ АМАТОРСЬКИХ ТЕАТРАЛЬНИХ ВИСТАВ.

СЯ БІБЛЇОТЕКА ПОВИННА НАХОДИТИСЬ В КОЖДІМ АМАТОРСЬКІМ КРУЖКУ.

СПИС КНИЖОК:

АМЕРИКАНЕЦЬ. Веселий образ з житя народу зі співами в 3-ох дїях. (Виступає 4 женщини і 9 мущин, разом 13 осіб). — Цїна за книжочку 15 цнт. За 13 книжочок $1.50.

АМЕРИКАНСЬКИЙ ШЛЯХТИЧ. Образ з житя руських робітників в 3-ох дїях. (Виступає 4 женщини і 8 мущин, разом 12 осіб). — Цїна за прим. 30 цнт. За 12 книжочок $2.80.

БЛУДНИЙ СИН. Образ з житя наших виселенців в Америці в 4-ох дїях зі співами. (Виступає 6 женщин і 9 мущин, разом 15 осіб). — Цїна за прим. 25 цнт. За 15 книжочок $2.85.

В НЕВОЛЇ ТЕМНОТИ. Комедія з житя руcько-амер. народа в 3-ох дїях. (Виступає 4 женщини і 8 мущин, разом 12 осіб). — Цїна за прим. 25 цнт. За 12 книжочок $2.25.

ВИХОВАНЕЦЬ. Народна комедія в 3. дїях зі співами і танцями Л. Янчука. — (Виступає 5 женщин і 7 мущин, разом 12 осіб). — Цїна за примірник 25 цнт. За 12 книжочок $2.25.

ДВА ДОМИКИ І ОДНА ФІРТКА. Комедія в І. дії. (Виступає 3 женщини і 5 мущин, разом 8 осіб). — Цїна за прим. 15 цнт. За 8 книжочок 90 цнт.

ГОСТИНА СЬВ. НИКОЛАЯ. Драматична гра в 4-ох виходах. (Виступає 6 осіб). — Цїна за прим. 10 цнт. За 6 книжочок 50 цнт.

ІЦКО-СВАТ. Комедія в 1-ій дії. (Виступає 2 женщини і 5 мущин, разом 7 осіб). — Цїна за прим. 10 цнт. За 7 книжочок 55 цнт.

НАСТОЯЩІ. Комедія в І. дії. (Виступає 2 женщини і 3 мущини, разом 5 осіб). — Ціна за прим. 20 цнт. За 5 книжочок 75 цнт.

НАТАЛКА ПОЛТАВКА. Оперетка в 3-ох діях. (Виступає 2 женщини і 4 мущини, разом 6 осіб). — Ціна за прим. 20 цнт. За 6 книжочок 90 цнт.

НЕВОЛЬНИК. Драма в 5-ох діях зі співами і танцями. Усценїзував Карпенко Карий (Тобилевич). Після поеми Тараса Шевченка. — (Виступає 2 женщини і 14 мущин, разом 16 осіб). — Ціна за прим. 15 цнт. За 16 книжочок $1.80.

ОХ! НЕ ЛЮБИ ДВОХ! Оперета в 3-ох діях. (Виступає 4 женщини, 8 мущин, разом 12 осіб). — Ціна за примірник 25 цнт. За 12 книжочок $2.25.

ОЙ НЕ ХОДИ ГРИЦЮ, ТА НА ВЕЧЕРНИЦІ. Народна драма зі співами в V. діях М. П. Старицького. В перерібці Александрова. — (В сій штуці виступає 8 женщин і 7 мущин, разом 15 осіб). — Ціна за примірник 30 цнт. За 15 книжочок $3.35.

СВЕКРУХА. Комедія в 3-ох діях. Льва Лопатинського. (Виступає 3 женщини і 4 мущин, разом 7 осіб). — Ціна за прим. 25 цнт. За 7 книжочок $1.50.

СІЧИНСЬКИЙ-ПОТОЦЬКИЙ. Драма в 5-ох діях. (Виступає 5 женщин і 20 женщин, разом 25 осіб). — Ціна за прим. 50 цнт. За 25 книжочок $9.38.

СТРАЙК. Сценічний образ в 3-ох діях з житя хліборобів в Галичині. Написав Н. Струтинський. (Виступає 3 женщин і 11 мущин, разом 14 осіб). Ціна за прим. 20 цнт. За 14 книжочок $2.10.

СТРІЛЯЙ КА СМЕРТЬ. Робітнича драма в 1-ій дії. Пер. з анґ. мови Ст. Макар. (Виступає 3 женщини, 6 мущин, разом 9 осіб). — Ціна за прим. 15 цнт. За 9 книжочок $1.00.

Замовляючі сї штуки, повинні купувати стілько примірників, кілько виступає осіб в даній штуці. Се заощадить видаток і час на розписуване поодиноких роль, а крім сего ціна сих кножочок є знижена о 25 проц.

Замовленя враз з належитостию належить висилати на адресу:

„S V O B O D A"

83 Grand St., Jersey City, N. J.

Книгарня „Свободи“

має на своїм складі ріжнородні книжки, як: оповідання, новелї, байки, гумореcки, книжки до забави і розривки, популярні наукові розвідки, буквáрі, самоучки, театральні штуки, молитвенники і т. и.

Кромі книжок находить ся много ріжнородних друків, як: переписні листки з портретами визначних Українців, листи з віршами, портретами і др.

Ціїнники висилаємо на жаданє.

Замовлені книжки висилаєсь відворотною почтою. Грошї належить присилати враз з замовленєм. Срібних грошей канадійських і марок (стемпсів) не принимаєсь.

Замовленя належить висилати на адресу:

"SVOBODA"

83 Grand St., Jersey City, N. J.

22.11.89

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY